

Асиміляція цінності успіху як мотиваційна основа життєвої стратегії сучасної молоді

Д. С. Черняк¹, Т. І. Кадлубович²

¹Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ, Україна
Corresponding author. E-mail: daryna1804@gmail.com

Paper received 23.11.18; Revised 26.11.18; Accepted for publication 27.11.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-HS2018-184VI30-18>

Анотація. Метою статті є аналіз проблеми цінності успіху як мотиваційної основи життєвої стратегії сучасної молоді на основі дослідження сприйняття успіху студентами-першокурсниками одного з технічних закладів вищої освіти України. У статті робиться спроба узагальнити погляди сучасних студентів на поняття «успіх», «успішна людина», «приси успішної людини». Зазначено, що для сучасної молоді прагнення до успіху є однією з провідних життєвих цінностей, мотиваційною основою життєвої стратегії.

Ключові слова: успіх, успішність, риси успішної людини, філософія успіху.

Філософія завжди була покликана допомагати людям зрозуміти світ та дати відповіді на найважливіші питання, які постають перед ними. Такими були проблеми створення світу, першооснови, сенсу буття, екзистенціальні питання тощо. У сучасному динамічному інформаційному суспільстві зростає увага до проблем успіху та успішності, успішної людини та особистості. Кожен член суспільства намагається досягнути успіху, стати успішним. В медійному вимірі все частіше вдаються до обговорення показників рейтингів успішних країн, регіонів, продажів, підприємств, компаній, бізнесменів, політиків тощо. Численні психологічні тренінги пропонують навчити як досягти вершин успіху, який пов'язують із матеріальною складовою, обіцяють розкрити «формулу» успіху. Тому залучення категорії «успіх» у філософський дискурс є закономірним у низці спроб розібратися в одвічних питаннях: «Як мені прожити гарне життя?», «Як досягнути щастя?», «Як стати успішним?».

Підвищена увага до категорії «успіх» та прагнення людей досягнути успіху викликала до життя масу популярної психологічної та бізнес-літератури: «1001 шлях до успіху», «Алхімія успіху», «Астроуспіх», «Пристає до успіху», «Мова успіху», авторами яких є бізнесмени, мільйонери та громадські діячі (Б. Гейтс, В. Говард, К. Гоулдер, Д. Карнегі, С. Паркінсон, Е. Сабат, Д. Фокс, Н.Правдіна, Ю.Щербатих та ін.).

Сучасні науковці наполягають на тому, що категорія «успіх», хоча і є «міждисциплінарною», вивчена недостатньо системно та комплексно. Аналіз вітчизняних та зарубіжних досліджень присвячених проблемі успіху дозволяє виділити ключові питання вивчення цього феномену: зокрема, визначення сутності, історичного генезису поняття «успіх», дослідження мети, світоглядної основи, критеріїв, різновидів, ціни, шляхів досягнення успіху, успішності в історії європейської та вітчизняної культури. Зокрема, аналізуючи наукові публікації з даної проблематики, можна прослідкувати, що поняття «успіх» розглядається переважно в історичному контексті (Н.Нефьодова, Ю.Курицька, Д.Канарський, Є.Караханян та ін.). Досліджуються психологічні механізми та фактори досягнення успіху (О.Валяєва, Л.Балецька та ін.), робиться спроба класифікації (Д.Бухоменкова, Є.Караханян та ін.).

«Успіх» є фундаментальним поняттям та комплексним соціокультурним феноменом, що проявляється в різних контекстах: філософському, соціальному, психологічному, управлінському, освітньому. Але недостатньо вивчений феномен «успіх» як філософська проблема та екзистенційна цінність, мотиваційна основа життєвої

стратегії сучасної людини.

Серед дослідників і досі немає одностайності щодо визначення змісту поняття «успіх». Якщо звернутися до етимології поняття успіх, то можна побачити, що успішність пов'язана зі здатністю встигати реалізовувати свої плани вчасно. Успіх – «показник того, наскільки людина відбулася як особистість», «це отримання максимального результату при найменших витратах енергії, часу, зусиль, що відповідає внутрішнім глибинним потребам людини та супроводжується переживанням задоволення». [4, 7]

Прагнення до успіху (ділового, життєвого, соціального) посідає чільне місце в системі ціннісних орієнтацій сучасної людини. Метою статті стало вивчення феномену «успіх» як мотиваційної основи життєвої стратегії на основі аналізу результатів анкетування студентів-першокурсників різних спеціальностей (майбутні хіміки, дизайнери, IT-спеціалісти, економісти) одного з технічних закладів вищої освіти України. Досягнення життєвого успіху для людини означає реалізацію своїх найважливіших бажань і прагнень, а тому завданням опитування стало з'ясування питань змісту понять «успіх», «успішність», визначення рис успішної людини та шляхів досягнення успіху в сучасному суспільстві очима студентів-першокурсників. Саме бажання здобувати освіту може слугувати показником прагнення реалізувати себе в соціумі та досягти в майбутньому професійного успіху.

Матеріалами дослідження стали відповіді студентів-першокурсників на питання анкети «Що таке успіх?». Методами дослідження є анкетування, кількісний та якісний аналіз емпіричних даних, порівняння та узагальнення результатів. В опитуванні брало участь 128 студентів-першокурсників.

Переважає більшість респондентів визначає успіх як результат наполегливої, цілеспрямованої, систематичної праці, яка дає позитивний результат. Так 44% студентів визначили успіх як позитивний результат праці, 29% вказали, що успіх – це досягнення мети. Ось лише деякі висловлювання: успіх – це «досягнення людиною поставлених цілей в усіх сферах діяльності», «позитивний результат, який людина отримує від систематичного виконання своєї роботи», «результат тяжкої, наполегливої праці», «винагорода за важку роботу», «явище, коли людина досягає певного становища в суспільстві, реалізує свої плани та мрії», «поступове, цілеспрямоване досягнення своєї мети, здійснення мрій», «докладання зусиль та титанічна праця», «коли людина багато працює, робить щось для певної мети, має гарні, високі, позитивні результати», «стан, коли почуваш себе добре, задоволений собою».

Успіх визначають як позитивний результат діяльнос-

ті, реалізацію намічених життєвих планів, і, як правило, пов'язують з професійною діяльністю, проте молоді люди припускають, що особистість себе реалізовує в різних сферах, тому для когось успіх пов'язаний з кар'єрним зростанням, у когось з благополуччям та міцною родиною, реалізацією себе в дітях. До того ж є розуміння, що успіх – це не тільки публічне схвалення та оцінка досягнень людини, а відчуття задоволеності від реалізації наміченого.

Науковці серед видів успіху [2, с. 32] виокремлюють «успіх-популярність», «успіх як визнання авторитетними значимими іншими», «успіх як переборення та самовизначення» та «успіх-покликання». В ході опитування було з'ясовано, з якими поняттями асоціюється категорія успіху у студентів. На підставі результатів опитування було виокремлено різновиди успіху. Так, виявилось, що всі відповіді-асоціації можна поділити на декілька груп, яким можна дати умовні назви. «Успіх – досягнення» та асоціативний ряд: досягнення, здобуток, результат, здійснення мети, перемога, тріумф, зусилля, рекорд, звершення, сродна праця, вершина, титанічна праця; «успіх – визнання»: авторитет, повага, соціальні зв'язки, популярність, визнання, відомість, вплив, влада, престиж, слава, статус; «успіх – матеріальне забезпечення»: багатство, гроші, заробіток, забезпеченість, процвітання, стабільність, гарна робота, кар'єра, будинок, винагорода, комфорт, статок; «успіх – абстракція»: свобода, незалежність, можливості; «успіх – подарунок»: удача, харизма, вдача, доля, фортуна, везіння, талант.

Таким чином, прослідковується тенденція розгляду успіху, яку науковці [1] називають об'єктивно-поведінковою та включають в неї мотиваційні, поведінкові конструкти, інструментальні цінності, типологію вибору (в повсякденному житті), гедоністичні орієнтири та ін.

Але опитування показало, що при виборі асоціації до категорії «успіх» студенти керувалися також суб'єктивно-ціннісними критеріями, які складають «аксіопсихологічне ядро» успішності. Тому можна додати ще декілька «груп» успіху. «Успіх – буття»: щастя, індивідуальність, ідеї, енергія, позитив, гармонія; «успіх – розвиток»: розвиток, самосвідомість, розум, знання, вміння, прагнення, вдосконалення, робота над собою, інтерес, самореалізація; «успіх – якість»: досконалість, швидкість, точність, хитрість, ризик, розуміння наслідків, впевненість, відповідальність, наполегливість, самодостатність; «успіх – емоція»: задоволення, віра в себе, бажання, самотність.

Серед осіб, які досягли успіху називали такі імена: Білл Гейтс – американський підприємець, громадський діяч, один з засновників компанії Microsoft; Стівен Кінг – американський письменник; Стів Джобс – американський підприємець, винахідник, промисловий дизайнер, один з засновників корпорації Apple; Марк Цукерберг – американський програміст, підприємець в галузі інтернет-технологій, один з розробників соціальної мережі Facebook; Ілон Рів Маск – американський інженер, підприємець, інвестор, мільярдер; Волтер Дісней – американський художник-мультиплікатор, кінорежисер; Крістіану Роналду – професійний футболіст; Стівен Спілберг – американський кінорежисер; Генрі Форд – американський промисловець, власник заводів з виробництва автомобілів; Джоан Роулінг – британська письменниця; Гордон Рамзі – британський шеф-кухар; Коко Шанель – французький модельєр; Олександр Усик – український боксер. Серед людей, які досягли успіху в житті студенти називали також історичні постаті: Вінстон Черчіль –

британський державний діяч, Альберт Ейнштейн – геніальний фізик, Ван Гог – художник, Михайло Драгоманов – український вчений та критик, Марія Заньковецька – українська акторка, Юрій Гагарін – перший космонавт, Авраам Лінкольн – 16-й президент США, Томас Едісон – американський винахідник та інші.

Основними сферами, де можна досягти успіху були визначені – підприємницька діяльність, бізнес, політика (В. Черчіль, Б. Обама), шоу-бізнес (О. Уінфрі, Ч. Чаплін, М. Монро, А. Джолі, М. Джексон, А. Шварценегер, Мадонна, О. Бузова, Д. Нагієв, О. Фреймут, В. Зеленський, Р. Годоренко, Л. Нікітюк, Джамала, М. Поплавський, Л. Потапенко, С. Притула), літературна (Л. Костенко, Т. Шевченко, І. Франко, С. Кінг, Дж. Роулінг та ін.) та наукова діяльність (Б. Патон, Г. Маркузе, Т. Едісон, А. Ейнштейн та ін.), спорт (М. Джордан, Л. Мессі, К. Макгрегор, М. Тайсон, В. Кличко, Я. Клочкова, В. Лобановський, О. Усик) та мистецтво (В. Ван Гог, М. Заньковецька, Тулуз-Лотрек та ін.)

В якості прикладів успішних людей студенти наводили також своїх батьків та знайомих, які реалізували себе в професії, мають гарну родину, досягнення у власній сфері діяльності та можливості для вдосконалення.

Звернемо увагу, що серед успішних людей багато осіб, які є активними користувачами соціальних мереж, блогерами, набувають популярності через розміщення відео на відеохостінговому сайті YouTube, та власне захоплення перетворили на професію. Зокрема, до осіб, що досягли успіху відносять: А. Івлєєву – російську телеведучу, відеоблогера, зірку Instagram, Анну Ломакіну – відеоблогера, художника-ілюстратора, фрілансера, Сашу Чістову – відеоблогера, інстаграм-модель, інфлюенсера (поняття, яким позначають людей, що використовують свою присутність в соціальних мережах для власної користі). З розвитком інформаційно-комунікаційних технологій з'являються нові соціальні ліфти висхідної вертикальної мобільності, що призводять до успіху. Тоді як ще у ХХ ст. американський соціолог П. Сорокін в своїх роботах [8] вказує на основні канали вертикальної циркуляції: армія, церква, політичні та професійні організації, школа (інститути освіти та виховання), сім'я та шлюб, а також організації зі створення матеріальних цінностей, якими, на думку науковця, є землеволодіння, комерція, виробництво автомобілів, добування нафти, спекуляція та ін.

Основними рисами успішної людини мають бути: працелюбність, цілеспрямованість, наполегливість у досягненні цілей, впевненість у власних силах, ясність намірів та життєвих планів, оптимізм, дисциплінованість, освіченість, рішучість, здатність ризикувати, здатність до самовдосконалення, саморозвитку. Крім поширених означених якостей наводили і інші: самодостатність, незалежність, витривалість, стресостійкість, чесність, самопожертва, незламність, сучасний тип міркування, відсутність страху перед експериментами, комунікабельність, активність, відповідальність, розум, винахідливість, зібраність, організованість, пунктуальність, сильний характер, воля, вміння презентувати, «подати» себе, ініціативність, життєва мудрість, самоповага, «знати собі ціну», креативність, амбіційність, відданість своїй справі, жага до перемоги, обізнаність, талант. Ці риси, що були названі студентами, згадуються американським вченим А. Маслоу при характеристиці людей з високим ступенем розвитку потреб [5, с. 57, 67, 109 і т.д.]. Зважаючи на теорію А. Маслоу [5], успішна людина

– та, потреби якої відповідають найвищому ступеню ієрархії: «Люди, що живуть на рівні самоактуалізації, одночасно переживають глибоку любов до людства та досягають найвищого ступеню унікальної своєрідності» [5, с. 111], а значить – успіху.

Американська модель суспільства, яке засноване на ідеях протестантської етики та філософії прагматизму, тлумачить категорію «успіх» як прагматичне здобування матеріального достатку, «примноження власного капіталу», що є самоціллю успішної людини. Німецький соціолог та політолог М.Вебер в роботі «Протестантська етика та дух капіталізму» [3] характеризує філософію західного капіталізму та вважає мотивом для досягнення успіху «прагнення до накопичення», яке «було загальним для людей усіх груп... в усі часи та в усіх країнах світу». Це стає не лише бажанням самої людини, а моральним обов'язком члена суспільства.

Пізніше американський вчений Р.Мертон, розглядаючи проблему успіху в американській культурі, зазначає, що «успіх або поразка цілком є результатом особистісних якостей...» людини, оскільки «поки людина має певні риси, успіх буде належати їй... за будь-яких обставин» [6, с. 288-289, 291].

Сучасна ж молодь головним чинником досягнення успіху вважає плідну працю, досягнення високого результату завдяки саморозвитку, самовдосконаленню з метою самореалізації. Це підтверджують емпіричні дані. На питання, що дозволяє досягти успіху в сучасному українському суспільстві молодь давала наступні відповіді: головне – це наполеглива праця, якісна освіта, постійне самовдосконалення та підвищення кваліфікації, готовність змінюватися, докладати максимум зусиль,

характер та особистісні якості, чітке уявлення про те, чого ти хочеш в житті.

Зрозуміло, що не тільки особистісні риси мають важливе значення при досягненні успіху. Також вагому роль відіграє підтримка з боку близьких та рідних, наявність зв'язків, стартових можливостей, обставини (наприклад: атмосфера конкуренції або несприятлива життєва ситуація, що стає поштовхом до змін).

Таким чином, дослідження асиміляції цінності успіху як мотиваційної основи життєвої стратегії сучасної молоді дозволило проаналізувати отримані результати та зробити наступні висновки. По-перше, категорія «успіх» є онтологічно значимою для молодого покоління. По-друге, при виборі асоціацій до категорії «успіх» студенти керувалися об'єктивно-поведінковим та суб'єктивно-ціннісним критеріями. Це дозволило виділити умовні різновиди успіху: «успіх – досягнення»; «успіх – визнання»; «успіх – матеріальне забезпечення»; «успіх – абстракція»; «успіх – подарунок», «успіх – буття», «успіх – розвиток», «успіх – якість», «успіх – емоція». Причому, дані дослідження свідчать, що «успіх – досягнення» є провідним. По-третє, було визначено риси успішної людини, що відповідають рівневі самоактуалізації за ієрархією потреб А.Маслоу. По-четверте, встановлено, що до успіху призводять різноманітні соціальні ліфти, не лише традиційні, а й зумовлені розвитком новітніх інформаційно-комунікаційних технологій.

Взагалі представники молодого покоління налаштовані оптимістично щодо досягнення успіху, оскільки вірять у силу наполегливої праці, освіти та самовдосконалення, яке дозволяє бути успішним не лише кожному з них, а й Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балецька, Л. М. Психологічні особливості атрибуції успіху у професійному самовизначенні студентів вищих навчальних закладів: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Балецька Людмила Миколаївна ; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Остроз. акад.». – Острог, 2014. – 20 с.
2. Бухаленкова Д. А. Представления современных подростков об успехе // Национальный психологический журнал. 2013. – №4 (12). – С. 31-35.
3. Вебер, М. Протестантская этика и дух капитализма / Пер. с нем. – Ивано-Франковск: Ист-Вью, 2002. – 352 с.
4. Караханян, Е. В. Социально-философская концепция успеха: автореф. дис. канд. филос. наук : 09.00.11 / Е. В. Караханян; БашГУ; И. В. Фролова. – Уфа: [Б. и.], 2009. – 18 с. // Режим доступа: http://www.bashedu.ru/sites/default/files/autoref_files/karahanyan_e.v._socialno-filosofskaya_koncepciya_uspeha.pdf.
5. Маслоу, А. Мотивация и личность. / Пер. с англ. – СПб.: Питер, 2008. – 352 с. – (Серия «Мастера психологии»).
6. Мертон, Р. Социальные теории и социальная структура / Роберт Мертон. – М.: АСТ: АСТ МОСКВА: ХРАНИТЕЛЬ, 2006. – 873 с.
7. Михайлова, О.В. Прологомены к определению понятия «успех» // Вестник Томского государственного университета. – 2007. – № 301. – С. 43–45. // Режим доступа: cyberleninka.ru/article/n/prolegomeny-k-opredeleniyu-ponyatiya-uspeh
8. Сорокин П. А. Человек. Цивилизация. Общество / Общ. ред., сост. и предисл. А. Ю. Согомонов: Пер. с англ. – М.: Политиздат, 1992. – 543 с.

REFERENCES

1. Baletska L. M. Psychological features of attribution of success in professional self-determination of students of higher educational institutions: avtoref. dis. ... kand. psihol. nauk : 19.00.07 / Baletska Lyudmila Mikolaïvna ; M-vo osviti i nauki Ukraïni, Nac. un-t «Ostroz. akad.». – Ostrog, 2014. – 20 s.
2. Bukhalenkova D.A. Representations of success in today's adolescents // Nacional'nyj psihologicheskij zhurnal. 2013. – №4(12)S.31-35.
3. Weber M. The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism/ Per. s nem. – Ivano-Frankovsk: Ist-V'yu, 2002. – 352 c.
4. Karakhanyan, E.V. Social and philosophical concept of success: author. dis. . Ph.D. of Sciences: 09.00.11 / E. V. Karakhanyan; BashSU; I.V. Frolova. – Ufa: 2009. – 18 p. // Access mode: http://www.bashedu.ru/sites/default/files/autoref_files/karahanya_n_e.v._socialno-filosofskaya_koncepciya_uspeha.pdf.
5. Maslou A. Motivation and Personality / Per. s angl. – SPb.: Piter, 2008. – 352 c.
6. Merton R. Social theory and social structure/ Robert Merton. – М.: АСТ: АСТ МОСКВА: HRANITEL', 2006. – 873 c.
7. Mikhailova O.V. Prolegomena to the definition of “success”. // Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta. – 2007. – № 301. – S. 43–45. // Rezhim dostupa: cyberleninka.ru/article/n/prolegomeny-k-opredeleniyu-ponyatiya-uspeh
8. Sorokin P.A. Man, civilization, society/Obshch. red., sost. i predisl. A.YU. Sogomonov: Per. s angl.–M.: Politizdat, 1992.–543s.

Assimilation of the value of success as a motivational basis for the life strategy of modern youth

D. S. Chernyak, T. I. Kadlubovich

Abstract. The purpose of the article is to analyze the problem of the value of success as a motivational basis of the life strategy of modern youth on the basis of the study of the perception of success by first-year students of one of the technical institutions of higher education in Ukraine. The article attempts to generalize the views of modern students on the notion of “success”, “successful person”, “features of a successful person”. It is noted that for today's young people the desire for success is one of the leading life values, the motivational basis of life strategy.

Keywords: success, prodress, features of a successful person, philosophy of success.